

BOGÅRDSMUREN VID

VAlLENTUNA KYRKA

Arkeologisk kontroll och dokumentation,
Vallentuna socken och kommun, Stockholms län

ANNA HED JAKOBSSON

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3402

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Muren restaureras av Torbjörn Birgersson och Tommy Låås. Foto från nordöst.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003

Terrängkartan, samt GSD–Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2020

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

BOGÅRDSMUREN VID

VALLENTUNA KYRKA

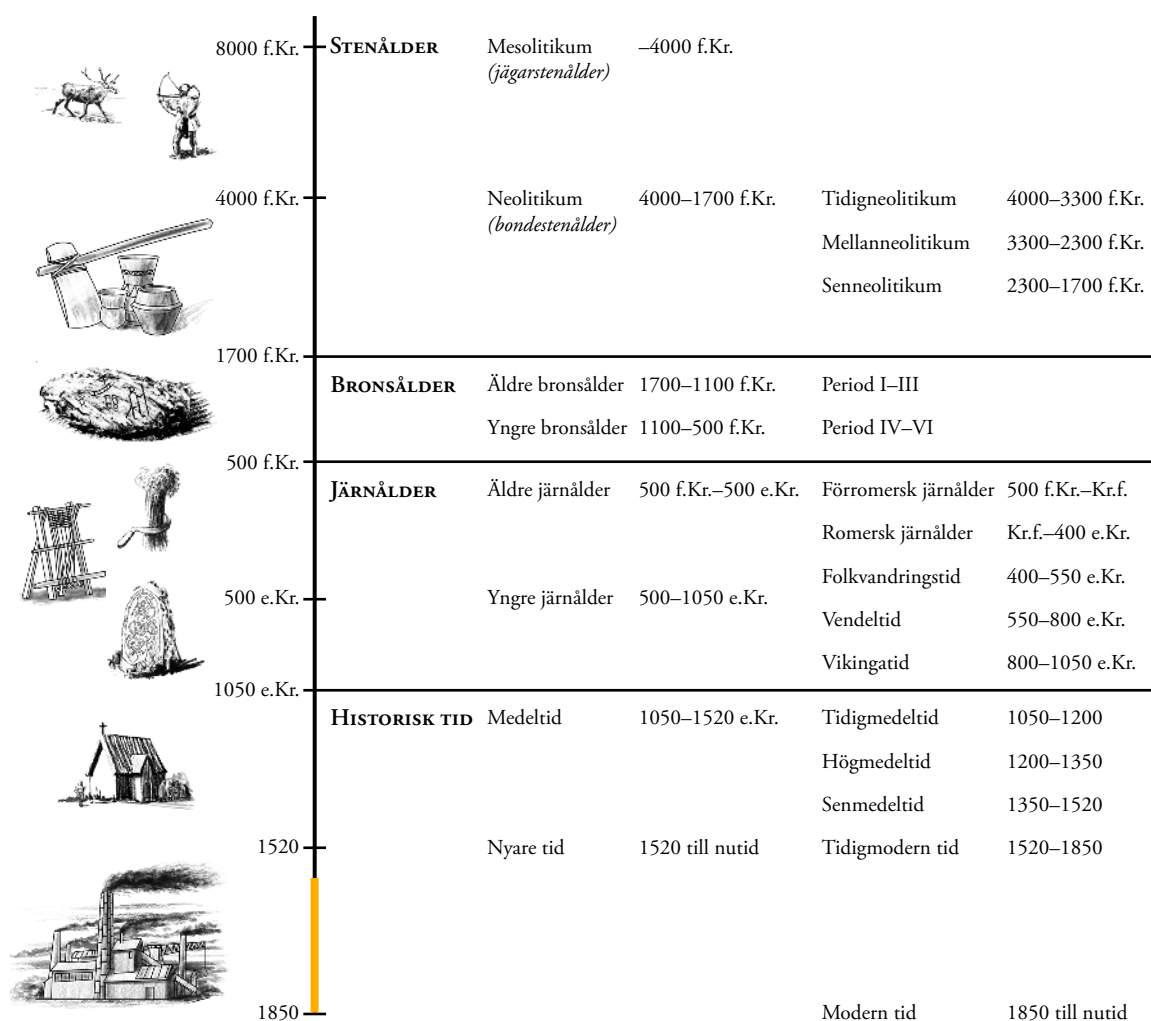
Arkeologisk kontroll och dokumentation,
Vallentuna socken och kommun, Stockholms län

ANNA HED JAKOBSSON

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3402

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

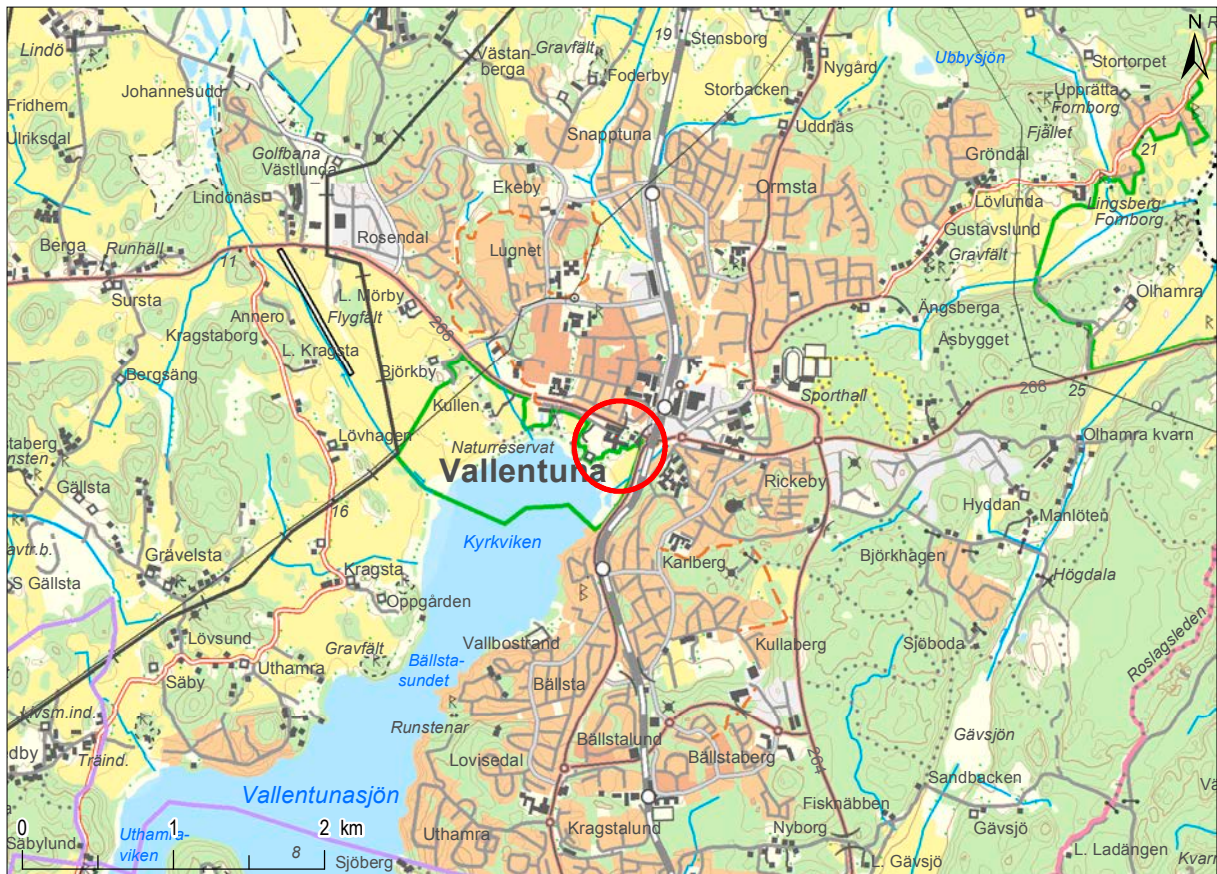
eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
BAKGRUND.....	7
GENOMFÖRANDE	8
RESULTAT	8
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	10

Figur 1. Platsen för den antikvariska kontrollen vid Vallentuna kyrka. Mot bakgrund av Terrängkartan, skala 1:50 000.

Figur 2. Kyrkogårdsmuren vid Vallentuna kyrka. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:5 000.

SAMMANFATTNING

Arkeologikonsult AB har på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län utfört en arkeologisk kontroll i samband med åtgärder i kyrkogårdsmuren vid Vallentuna kyrka, Vallentuna kommun (figur 1). Länsstyrelsen bedömde att det skulle kunna framkomma runstensfragment vid arbetet med murarna. Inga nya runstenar påträffades. Ett par kantstenar till gravvårdar från nyare tid tillvaratogs och lämnades till församlingen.

I uppdraget ingick även att dokumentera och i Kulturmiljöregistret (KMR) registrera en fyndplats för en känd och flyttad runsten (U ATA-3229-2005) samt två i muren kvarvarande kända runstenar (U217, U220). Dessa har nu erhållit lämningsnummer L2020:10302 (U220), L2020:10304 (U ATA 322-3229-2005) respektive L2020:10305 (U217) i Kulturmiljöregistret (KMR).

BAKGRUND

Kyrkogårdsmurarna inom Vallentuna församling behöver åtgärdas: rätas upp och läggas om. För arbetet har församlingen anlitat Forsen AB med underentreprenör Stenbjörn AB. Det praktiska arbetet har föregåtts av en konditionsbesiktning med åtgärdsförslag för bogårdsmurarna vid Vallentuna, Markim, Orkesta och Frösunda kyrkor (Forsen AB rapport 2019-12-18, se figur 4).

Vallentuna kyrkogårdsmur var den första som åtgärdades (figur 2 och 3). Eftersom det inom kyrkogår-

den, i bogårdsmuren och i kyrkan finns ett flertal runstenar/runstensfragment bedömde Länsstyrelsen att det fanns stor risk för att det vid arbetet skulle kunna framkomma ytterligare runstensfragment. Arkeologikonsult AB fick uppdraget att kontrollera arbetet. I uppdraget ingick även att dokumentera och i Kulturmiljöregistret (KMR) registrera en fyndplats för en känd och flyttad runsten (U ATA-3229-2005/L2020:10304, nu i Statens historiska museum) samt två kvarvarande kända runstenar (U217/L2020:10305, U220/L2020:10302).

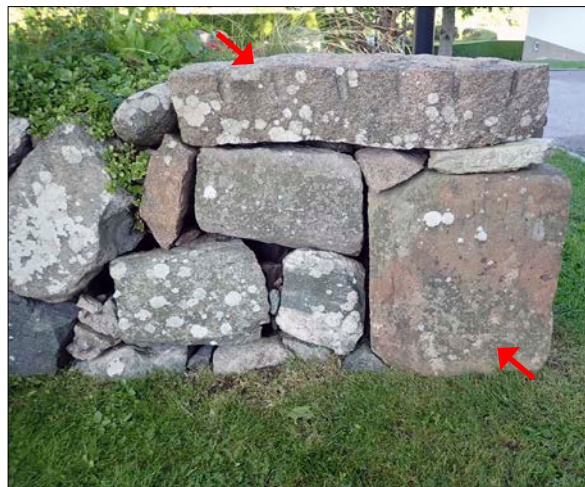

Figur 3. Västra bogårdsmuren och Vallentuna kyrka. Foto från sydväst.

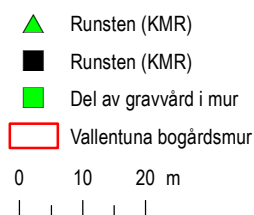
GENOMFÖRANDE

Den arkeologiska kontrollen skedde etappvis i samband med att partier av murarna plockades ner. Vid Vallentuna bogårdsmur var tolv partier aktuella (figur 4). Dessa partier varierade från någon meter till som mest cirka sex meters längd. Arkeolog närvarade vid samtliga arbetspunkter i samband med att murarna plockades ner, vid ett par partier samlades istället de nedtagna stenarna och gicks igenom av arkeolog innan de återfördes till muren. Markingrepp var inte aktuella.

Övriga partier av murarna besiktigades översiktligt. Fyndplatsen för U ATA-3229-2005/2020:10304 samt de i muren kvarliggande U217/L2020:10305 och U220/L2020:10302 (figur 5) mättes in med RTK-GPS.

Figur 4. Runstenarna U217/L2020:10305 (överst) och U220/L2020:10302 i västra bogårdsmuren. Foto från öster.

Figur 5. De inmätta runstenarna mot bakgrund av karta ur åtgärdsprogrammet (Forsen AB). Trianglarna i kartan visar de olika åtgärds punkterna i muren. Skala 1:1 200.

RESULTAT

Inga nya runstenar påträffades. Ett par kantstenar till gravvårdar från nyare tid (figur 6) tillvaratogs och lämnades till församlingen, en del av en gravvård från nyare tid ligger kvar i muren (figur 7). Det något utsatta läget för U217/L2020:10305, överst i muren och med inskriften vänd uppåt, diskuterades men efter kontakt med Magnus Käll-

ström, Riksantikvarieämbetet, beslöts att stenen skulle ligga kvar.

De registrerade runstenarna har fått lämningsnummer L2020:10302 (U220), L2020:10304 (U ATA 322-3229-2005) respektive L2020:10305 (U217) i Kulturmiljöregistret (KMR).

Figur 6. Runstensfragmentet U217/L2020:10305. I Upplands runinskrifter kan man läsa att när stenen var mer komplett stod det (normaliserat): "Ingefäst lät göra bron efter ...".

Figur 7. Kantsten från sentida gravvård. Omhändertagen av församlingen.

Figur 8. På ovensidan i södra muren ligger en del av en gravvård (mörkgrå, till vänster om öppningen). Foto från nordöst.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projekt-nr:	3402
Länsstyrelsens diarie-nr:	431-25065-2020
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2020-06-11
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Stockholms län
Uppdragsnummer i KMR:	202000829
Län:	Stockholm
Landskap:	Uppland
Kommun:	Vallentuna
Socken:	Vallentuna
Fastighetsbeteckning:	Vallentuna Prästgård 6:2
Berörda lämningar, KMR:	L2020:10302, L2020:10304, L2020:10305
Typ av undersökning:	Arkeologisk kontroll/dokumentation
Utförandetid, fältarbete:	24 augusti–9 september 2020
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH2000
Projektledare, rapportansvarig:	Anna Hed Jakobsson
Fältpersonal:	Anna Hed Jakobsson
Planer och layout:	Ida Söderström
Kvalitetsgranskning:	Åsa Berger
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3402